

Olifanten

Over olifanten zult u waarschijnlijk geen bijdragen in dit tijdschrift over natuur en milieu in Limburg (en omgeving) verwachten. Dit cursiefje is dan ook niet bedoeld om u voor te bereiden op een dergelijk artikel.

Nee, ik moest onlangs aan olifanten denken toen ik mij na een discussie met enkele mede-bestuursleden afvroeg wat het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg betekent, wat voor effect het werk van de vereniging heeft. Natuurlijk, vele leden beleven er plezier aan en de in dit tijdschrift en in de reeks "Publicaties van het Natuurhistorisch Genootschap in Limburg" gepubliceerde resultaten van hun onderzoek vormen een tastbaar gevolg. Maar.... blijft het daarbij of heeft ons Genootschap, ons werk, meer effect? Effecten die we zelf niet weten omdat we ze eenvoudigweg niet of nauwelijks kunnen waarnemen.

Het Natuurhistorisch Maandblad is het communicatiemiddel bij uitstek van ons Genootschap. Het is concreet en voor iedereen die geïnteresseerd is waar te nemen.

Ik hoop echter dat ons werk toch nog meer gevolgen heeft, iets anders uitstraalt en dat we - zij het dat we onszelf er niet van bewust zijn - ook op andere wijzen communiceren, bijvoorbeeld met de beleidmakende overheden op het gebied van natuur en milieu.

En toen moest ik plots aan olifanten denken. Olifanten manifesteren zich op velerlei en vaak heel duidelijke (al was het alleen maar door hun omvang) wijzen. Zeer recent is echter ontdekt dat olifanten naast de al bekende middelen over nog een communicatie-middel beschikken. Olifanten blijken infrasone (voor het menselijk gehoor te lage) geluiden te kunnen maken én horen waarmee zij (onderling) communiceren. Ongetwijfeld zal deze ontdekking veel toevoegen aan de kennis over olifanten. Wie weet ontdekken we ook nog eens dat het Genootschap op nog andere wijzen met de samenleving communiceert dan via bijvoorbeeld dit Maandblad. En dat het op nog andere (ons nu nog onbekende) wijze communiceert met bijvoorbeeld de beleidmakende overheid.

Douwe Th. de Graaf.

Verslagen van de maandelijkse bijeenkomsten

Te Heerlen op 13 januari

Nadat voorzitter Bult het groot aantal aanwezigen, leden van zowel het Natuurhistorisch Genootschap als de Nederlandse Geologische Vereniging, had welkom geheten, kreeg de heer M.J.M. Bless het woord voor zijn voordracht over: "Het Boven-Krijt in Zuid-Limburg en omgeving".

De Luikenaar André Dumont behoorde tot de eersten die de afzettingen van het Boven-Krijt in Zuid-Limburg en zijn omgeving indeelden. Na hem waren het o.a. F. Schmid, J. Hofker en W. Felder, die, ieder op grond van andere criteria, tot nieuwe stratigrafische indelingen van het Boven-Krijt kwamen.

Door medewerkers van het Natuurhistorisch Museum Maastricht en het Geologisch Bureau te Heerlen werd een poging ondernomen om de samenhang tussen de verschillende indelingen te controleren. Men maakt daarbij onder meer gebruik van een door Ing. P.J. Felder ontwikkelde methode, die berust op het tellen van erg kleine fossielen en fossielresten- de zogenaamde bioklasten- in verschil-

lende eerder in detail opgenomen en gepubliceerde krijtlagen.

De heer Bless beschreef aan de hand van dia's enthousiast deze ook door elke leek gemakkelijk uit te voeren werkwijze, die er mede aan heeft toe gedragen, dat de ontdekker ervan, de heer P.J. Felder, de André Dumont medaille 1985 werd toegekend.

Behalve bioklasten werden indien nodig ook de in het monster aanwezige foraminiferen en ostracoden bestudeerd.

De verdelingen van de genoemde fossielen in monsters van verschillende lokaties met eenzelfde vóóronderstelde lithografische klassificatie werden steeds met elkaar vergeleken.

Het verrassende van de onderzoekresultaten was, dat er vaak verschillen werden vastgesteld tussen de correlaties van verschillende Krijtformaties op grond van bioklasten en die op grond van lithografische criteria. Deze verschillen werden vooral geconstateerd op de grens tussen de Formaties van Gulpen en Maastricht en op de grens tussen de Formaties van Vaals en Gulpen.

Er zijn redelijke argumenten gevon-

den om aan te nemen, dat de Formaties van Gulpen en Maastricht enerzijds en de Formaties van Vaals en Gulpen anderzijds - althans gedeeltelijk - in dezelfde tijd zijn afgezet.

De spreker beschreef daarna met verve de conclusies die hieruit kunnen worden getrokken ten aanzien van de relatieve zee/landniveaus.

Een interessante voordracht die vooral na de pauze de uiterste concentratie van de aanwezigen vroeg en kreeg!

Te Maastricht op 6 februari

De voorzitter deelde - na een ieder welkom te hebben geheten - mee dat het protest dat de Kring heeft aangetekend tegen de situering van een locatie voor woonwagens op "schootsafstand" van de Bossche Fronten, door de gemeente Maastricht te zijner tijd als deze kwestie aan de orde is zal worden behandeld. Hij verwees daarbij naar het in het vorige Maandblad gepubliceerde artikel van de hand van Jos Bonnemayer over een beheersplan voor de Bossche Fronten waarin nogmaals de grote natuur- en cultuurhistorische waarden van dit gebied worden beschreven.

Vervolgens deelde de heer P. Vossen mee dat hij onlangs bij de stuw van Borgharen een Kraai zag die een Ringslang verorberde.

De heer d'Aumery merkte op dat hij uit eigen recente waarnemingen concludeerde dat de Judasoor (een paddestoel die voornamelijk op Vlier groeit) goed tegen vorst bestand is maar extreme droogte niet goed verdraagt.

De heer Naber vertelde enige bijzonderheden over een Koolmezenest in een nestkastje dat hij had meegenomen.

De heer Latour toonde een afwijkende Walnoot: deze was niet tweezijdig symmetrisch zoals normaal het geval

is, maar driezijdig.

De heer Blink tenslotte vertelde dat in het Savelsbos in januari al enkele Bosanemonen bloeiden.

Vervolgens kreeg de heer J. Moonen het woord voor zijn voordracht over mimicry bij vlinders. Spreker maakte allereerst onderscheid tussen drie typen mimicry: mimicry waarbij soorten een opvallend uiterlijk (gelijkend op andere voor predatoren onsmakelijken of giftige soorten) hebben, mimicry waarbij predatoren door hun gelijkenis met de omgeving makkelijker prooiën kunnen vangen (agressieve mimicry) en tenslotte mimicry waarbij prooidieren het uiterlijk van hun omgeving aangenomen hebben om daar-

door minder op te vallen (defensieve mimicry).

Aan de hand van prachtige dia's en frappante voorbeelden uit zijn eigen collectie, illustreerde de heer Moonen deze drie verschillende vormen van mimicry. Het mooiste voorbeeld van het eerstgenoemde type mimicry was wel dat van *Papilio protenor euprote-nor* uit Noord India en *P. rhetenor* uit India en Thailand welke beide soorten verbluffend veel lijken op de niet eetbare *Atrophaneura varuna* uit India.

Een bekend voorbeeld van agressieve mimicry is te zien bij de Bidsprinkhaan terwijl Wandelende takken bij eenieder bekend zullen zijn als voorbeelden van defensieve mimicry.

Het levensritme van de vegetatie op verlaten akkers in Zuid-Limburg

Stephan Hennekens, Graadt van Roggenstraat 30, Nijmegen

Joop Schaminée, Weurtseweg 143, Nijmegen

Ten aanzien van vegetatiekundig onderzoek kunnen twee aspecten onderscheiden worden: de analyse van de structuur en de floristische samenstelling van de begroeiing ("ruimtelijk aspect") en de bestudering van het levensritme van de verschillende soorten waaruit de vegetatie opgebouwd is ("temporeel aspect"). De structuuranalyse komt neer op het onderscheiden van etages binnen de vegetatie en op het beschrijven van de rangschikking van de afzonderlijke soorten in elke etage als ook van de sociale groepering van de aanwezige populaties (naar WESTHOFF, 1949). Het levensritme van de planten vormt het onderwerp van de fenologie. Onder fenologie ("phainesthai" betekent "verschijnen" en "logos" betekent "leer") verstaat men de studie van het tijdsverloop waarin de levensuitingen van de verschillende soorten en individuen zich voordoen in verband met de uitwendige omstandigheden (WESTHOFF, 1949; zie HENNEKENS & SCHAMINÉE, 1980). Hoewel hierbij ook edafische, antropogene en concurrentie-factoren beschouwd dienen te worden, is van oudsher voornamelijk gekeken naar de samenhangen die er bestaan tussen de ontwikkeling van de individuele planten en het klimaat (SEYFERT, 1960).

In het door ons uitgevoerde onderzoek werd van 48 plantensoorten op de Wylré-akkers het levensritme bestudeerd (figuur 1). Hiertoe is in de periode van 9 april tot en met 6 oktober 1980 ongeveer om de tien dagen (zie Tabel I) de fenologische hoedanigheid van de soorten genoteerd; de gegevens zijn verwerkt tot diagrammen. De Wylré-akkers, die gelegen zijn aan

de rand van de Wylré-bossen in een droogdal van de rivier de Geul, worden sinds 1963 niet meer intensief als landbouwgrond gebruikt, maar door het Staatsbosbeheer als kalkgrasland beheerd. Dit betekent in de praktijk dat de vegetatie éénmaal per jaar (in het najaar) gemaaid wordt, waarna het maaisel wordt afgevoerd. De vegetatie van de Wylré-akkers verkeert dan ook

Figuur 1. Beeld van de vegetatie van de Wylré-akkers in de nazomer. De meeste soorten zijn al over hun periode van volle bloei heen (zichtbaar zijn onder andere: *Gymnadenia conopsea*, *Centaurea pratensis*, *Origanum vulgare*, *Clematis vitalba* en *Daucus carota*).